

Nález evropsky chráněného korovníka *Stephanopachys substriatus* (Coleoptera: Bostrichidae) v České republice po sedmdesáti letech

New record of the European-protected horned powder-post beetle *Stephanopachys substriatus* (Coleoptera: Bostrichidae) in the Czech Republic after seventy years

Ondřej Konvička¹ & František Štěpánek²

¹Zálešná I 7313, CZ-760 01 Zlín, Czech Republic; e-mail: brouk.vsetin@centrum.cz; <https://orcid.org/0000-0002-4300-1869>

²Nábřeží Protifašistických bojovníků 24, CZ-750 02 Přerov, Czech Republic

Keywords: distribution, endangered species, faunistics, habitat conservation, Habitat Directive, Hostýnské hills, Moravia region, Natura 2000, saproxylic species

Klíčová slova: faunistika, Hostýnské vrchy, Morava, Natura 2000, ohrožený druh, ochrana stanovišť, rozšíření, saproxylický druh, směrnice o stanovištích

ABSTRACT

The horned powder post beetle *Stephanopachys substriatus* (Paykull, 1800) is a saproxylic beetle species listed in Annex II of the Habitat Directive and, until now, known from the Czech Republic only from historical records. This article reports the first confirmed occurrence after seventy years, from the Hostýnské hills from the Moravia region. This record is of major importance for species conservation and management planning in the area. The authors recommend including the species among the conservation targets of the Site of Community Importance Hostýnské vrchy and its monitoring. The discussion also addresses the impact of the recent bark beetle outbreak on the availability of suitable microhabitats and the need to maintain sufficient amounts of dead, declining and damaged coniferous trees. In the event of fires, the affected trees should not be removed. The optimal management aimed at conserving the species would include prescribed burning in the forests of Hostýnské vrchy and retention of fire affected trees.

ABSTRAKT

Korovník *Stephanopachys substriatus* (Paykull, 1800) je saproxylický druh brouka uvedený v příloze II směrnice o stanovištích, dosud v ČR známý jen z historických údajů. Článek přináší první potvrzený nález po sedmdesáti letech, pocházející z Moravy z Hostýnských vrchů. Tento údaj má zásadní význam pro ochranu druhu i plánování managementu v oblasti. Autoři doporučují jeho zařazení mezi předměty ochrany evropsky významné lokality Hostýnské vrchy a zahájení monitoringu. Diskutován je také vliv nedávné kůrovcové kalamity na dostupnost vhodných mikrohabitátů a potřeba udržovat dostatek mrtvých, odumírajících a poškozených jehličnatých stromů. V případě požárů by neměly být zasažené stromy odstraňovány. Optimální management zaměřený na ochranu tohoto druhu by měl zahrnovat řízené vypalování v lesích Hostýnských vrchů a ponechání požárem zasažených stromů.

ÚVOD

Korovník *Stephanopachys substriatus* (Paykull, 1800) je saproxylický brouk s vazbou na jehličnaté lesy (LESNE 1911; LAWRENCE 2010; BRUSTEL et al. 2013; BOUGET et al. 2019). Larvy i imaga žijí pod kůrou a v kůře poškozených živých nebo čerstvě odumřelých stromů, zejména borovic (*Pinus* spp.), jedlí (*Abies* spp.), modřínů (*Larix* spp.), a smrků (*Picea* spp.) (BRUSTEL et al., 2013, 2019; BOUGET et al. 2019; TORITI et al. 2021; ANSELMO 2023). Preferuje stromy, které jsou poškozeny požárem. Obvykle klade vajíčka do živých stromů na spáleništi, většinou vel-

Obr. 1. Korovník *Stephanopachys substriatus* (Paykull, 1800) z Hostýnských vrchů; délka těla 3,9 mm (fotografie V. Mihal).
Fig. 1. Horned powder-post beetle *Stephanopachys substriatus* (Paykull, 1800) from the Hostýnské hills; body length 3.9 mm (photograph V. Mihal).

mi brzy po požáru. Typický vývoj larev probíhá u báze kmene a jejich výskyt bývá omezen na zuhelnatělé části kůry, kde teplo lesního požáru poškodilo lýkovou vrstvu (ILMONEN et al. 2001; EHNSTRÖM & AXELSSON 2002). ECKELT et al. (2018) jej označují za jeden z reliktních druhů pralesů střední Evropy, proto může být považován za deštníkový druh pro ochranu zbytků pralesních ekosystémů.

S. substriatus má holarktické rozšíření. Známý je z Albánie, Běloruska, Bosny a Hercegoviny, Bulharska, České republiky, Estonska, Finska, Francie, Chorvatska, Itálie, Litvy, Lotyšska, Maďarska, Makedonie, Moldavska, Německa, Norska, Polska, Rakouska, Rumunska, Ruska (evropská část), Řecka, Srbska a Černé Hory, Slovenska, Slovinska, Švédska, Švýcarska, Sýrie, Velké Británie a Ukrajiny. Vyskytuje se také na západní i východ-

ní Sibiři, v Mongolsku, na ruském Dálném východě a v Severní Americe (BOROWSKI 2007, 2020).

S. substriatus je evropsky významným druhem, uvedeným v příloze II směrnice o stanovištích 92/43/EHS (HD). Jeho ochrana tedy vyžaduje vymezení lokalit evropského významu v soustavě Natura 2000. Vzhledem k tomu, že druh nebyl v České republice recentně znám, nebyla kvůli němu vyhlášena žádná evropsky významná lokalita a nebyl dosud ani předmětem sledování stavu a jeho pravidelného hodnocení.

Z České republiky byly dosud známé pouze historické nálezy (KLIMENT 1899; GERHARDT 1910; FLEISCHER 1927–1930; ZAHRADNÍK 2015), které jsou podrobně rozebrány v navazující části.

Číslo faunistického čtverce bylo vypočítáno webovým nástrojem biolib.cz podle systému KFME. Použité zkratky: coll. = sbírka; det. = determinoval; lgt. = sbíral.

VÝSLEDKY

Přehled všech literárních údajů týkajících se druhu *S. substriatus* z území České republiky s přesnými citacemi publikovaných údajů a případnými komentáři:

KLIMENT (1899): „ve Slezsku i na Moravě ojediněle nalezen Drem Fleischerem“.

GERHARDT (1910): „In IL ss., in altem Holze. Teschen, Troppau, Ausläufer des Altvatergeb. (= ve starém dřevě, Těšín, Opava, výběžky Jeseníků)“.

FLEISCHER (1927–1930): „našel jsem celkem jen 5 exempl. v Adamově u Brna, vždy na pařezech bukových“.

JELÍNEK (1993): uvádí bez bližších údajů výskyt z Moravy. ZAHRADNÍK (2015): „Bohemia, Opočno, vii. 1955, A. Olexa lgt., 2 ex.“

VÁVRA (2017): v Červeném seznamu bezobratlých ČR je druh uveden v kategorii ohrožený, a to s recentním výskytem v Čechách a na Moravě, avšak bez bližších podrobností. Dle osobního sdělení autora jsou tyto informace založeny pouze na výše uvedených literárních informacích a nejedná se tedy o recentní výskyt.

ZAHRADNÍK (2017): uvádí bez bližších údajů výskyt z Moravy.

Recentní nález korovníka *S. substriatus* v České republice (Obr. 1, 2):

Moravia or.: Rajnochovice (6672), 20. VI. 2025, 1 ex., F. Štěpánek lgt. et coll., O. Konvička det. Jedinec byl nalezen při sbírání brouků podél žluté a následně zelené turistické trasy mezi turistickým rozcestím Tesák

(49,3668N, 17,7738E) a vrcholem Kelčského Javorníka (49,4000N, 17,7651E). Bližší okolnosti nálezu nejsou známy.

DISKUZE A ZÁVĚR

Prezentovaný nález představuje jediný recentní údaj korovníka *Stephanopachys substriatus* v České republice. Podle směrnice o stanovištích jsou ochrana a monitoring tohoto druhu povinností pro všechny členské státy Evropské unie. Na základě prezentovaného nového nálezu se nabízí, aby byl *S. substriatus* zařazen jako předmět ochrany již vyhlášené evropsky významné lokality Hostýnské vrchy (kód CZ0724429). Zároveň by bylo žádoucí zahájit intenzivní monitoring, který by doplnil informace o stavu populace na lokalitě a o obývaném biotopu.

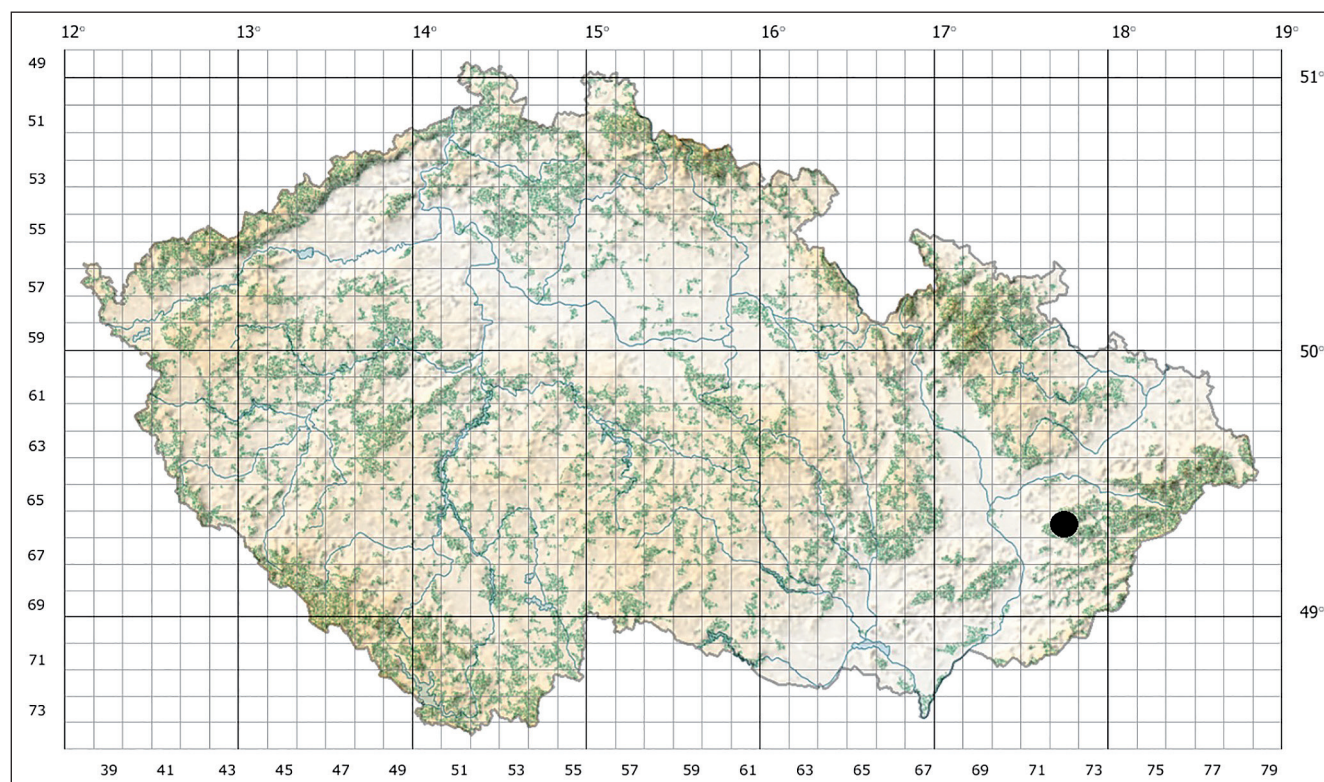
V oblasti zaznamenaného nálezu došlo v posledních deseti letech k výrazné změně struktury lesa vlivem intenzivního a často plošného kácení smrků postižených kůrovcovou kalamitou. Otázkou je, jak moc velký vliv mělo toto hospodaření na populaci *S. substriatus*. Na jednu stranu se totiž pozitivně mohlo projevit výrazně větší oslunění stromů a krátkodobá vysoká nabídka od-

umřelých a odumírajících dřevin. Na druhou stranu po asanaci kůrovcové kalamity došlo následně k výraznému úbytku stromů, které by mohly být vhodné k vývoji korovníka.

V jediné známé oblasti výskytu korovníka *S. substriatus* v České republice doporučujeme dlouhodobě ponechávat co nejvyšší množství mrtvého dřeva, zejména stojících, odumírajících a poškozených jehličnatých stromů. Je žádoucí rovněž pěstovat porosty s co nejpestřejší prostorovou strukturou a druhovou skladbou, ideálně v nižším zápoji, aby bylo zajištěno dostatečné oslunění kmenů. Pokud dojde v území k požárům, neměly by být zasažené stromy odstraňovány. Optimálním způsobem tvorby stanovišť tohoto druhu je řízené vypalování. Velmi vhodné by bylo podobné biotopy vytvářet a udržovat nejen v oblasti nálezu, ale i v dalších částech evropsky významné lokality Hostýnské vrchy.

PODĚKOVÁNÍ

Rádi bychom poděkovali Lukáši Spitzerovi (Vsetín), Jiřímu Vávrovi (Ostrava), Karlu Chobotovi (Únětice) a Lukáši Čížkovi (České Budějovice) za podnětné připomínky k textu; Jiřímu Vávrovi děkujeme také za pomoc

Obr. 2. Mapa České republiky s vyznačením prezentovaného nálezu *Stephanopachys substriatus* (Paykull, 1800).
Fig. 2. Map of the Czech Republic showing the presented record of *Stephanopachys substriatus* (Paykull, 1800).

s vyhledáním literatury; Vlastimilu Mihalovi (Přerov) za vyhotovení excelentní fotografie.

LITERATURA

- ANSELMO L. (2023): The revenant: new records for Italy of the protected powder-post beetle *Stephanopachys substriatus* (Paykull, 1800) (Coleoptera: Bostrichidae). *Rivista piemontese di Storia naturale*, 44: 171–176.
- BOROWSKI J. (2007): Bostrichidae, pp. 320–328. In: LÖBL I. & SMETANA A. (eds): *Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Volume 4: Elateroidea – Derodontoidea – Bostrichoidea – Lymexyloidea – Cleroidea – Cucujoidea*. Apollo Books, Stenstrup, 935 pp.
- BOROWSKI J. (2020): World inventory of beetles of the family Bostrichidae (Coleoptera). Part 1. Check List from 1758 to 2007. *World Scientific News*, 140(1): 1–49.
- BOUGET C., BRUSTEL H., NOBLECOURT T. & ZAGATTI P. (2019): *Les Coléoptères saproxiliques de France. Catalogue écologique illustré*. Muséum national d'histoire naturelle, Paris, 744 pp.
- BRUSTEL H., BRAUD Y., GOUX N., GAZAY C., NOBLECOURT T., VALADARES L., VIGNON V. & TOUROULT J. (2019): Proposition de protocoles pour la surveillance de l'état de conservation de sept coléoptères saproxiliques de la Directive Habitats-Faune-Flore. *Naturae*, 2019(7): 175–210.
- BRUSTEL H., GOUX N., BOUYON H. & ROGÉ J. (2013): Les *Stephanopachys* de la faune ouest-paléarctique (Coleoptera Bostrichidae): distribution et reconnaissance des trois espèces françaises au service de l'application de la directive Habitats, Faune, Flore. *L'Entomologiste*, 69(1): 41–50.
- ECKELT A., MÜLLER J., BENSE U., BRUSTEL H., BUSSLER H., CHITTARO Y. & CIZEK L. (2018): "Primeval forest relict beetles" of Central Europe: A set of 168 umbrella species for the protection of primeval forest remnants. *Journal of Insect Conservation*, 22: 15–28.
- EHNSTRÖM B. & AXELSSON R. (2002): *Insektsnag i bark och ved*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala, 512 pp.
- FLEISCHER A. (1927-1930): *Přehled brouků fauny Československé republiky*. Moravské muzeum zemské, Brno, 485 pp.
- GERHARDT J. (1910). *Verzeichnis der Käfer Schlesiens, preußischen und österreichischen Anteils, geordnet nach dem Catalogus coleopterorum Europae vom Jahre 1906. Dritte neubearbeitete Auflage*. Julius Springer, Berlin, 431 pp.
- ILMONEN J., RYTTÄRI T. & ALANEN A. (2001): *Luontodirektiivin kasvit ja selkärangattomat eläimet. Suomen Natura 2000-ehdotuksen luonnontieteellinen arviointi*. Suomen Ympäristö 510. Finnish Environment Institute, Helsinki, 177 pp.
- KLIMENT J. (1899). *Čeští brouci. Dílo o broucích Čech, Moravy a Slezska. (Přírodopis brouků střední Evropy)*. J. Kliment, Německý Brod, xvi + 811 pp.
- LAWRENCE J. F. (2010): Bostrichidae Latreille, 1802, pp. 209–217. In: LESCHEN R. A. B., BEUTEL R. G. & LAWRENCE J. F. (eds): *Handbook of Zoology, Coleoptera, Vol. 2: Morphology and Systematics (Elateroidea, Bostrichiformia, Cucujiformia partim)*. Walter de Gruyter, Berlin, xiii + 786 pp.
- LESNE P. (1911): Le régime alimentaire des Bostrichides. *Bulletin de la Société Entomologique de France*, 16(7): 135–138.
- TORITI M., DURAND A. & FOHRER F. (2021): *Traces of Common Xylophagous Insects in Wood. Atlas of Identification - Western Europe*. Springer Nature Switzerland AG, Cham, 220 pp.
- VÁVRA J. CH. (2017): Bostrichidae (skrytohlavcovití), p. 287. In: HEJDA R., FARKAČ J. & CHOBOT K. (eds): *Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. (Red List of threatened species of the Czech Republic. Invertebrates)*. *Příroda*, 36: 1–612.
- ZAHRADNÍK P. (2015): Ptinidae, Bostrichidae and Endecatomidae (Coleoptera: Bostrichoidea) in Aldo Olexa's collection. *Folia Heyrovskyana, series A*, 23(1): 115–139.
- ZAHRADNÍK P. (2017): *Seznam brouků (Coleoptera) České republiky a Slovenska. Check-list of beetles (Coleoptera) of the Czech Republic and Slovakia*. Lesnická práce, Kostelec nad Černými lesy, 544 pp.